

2004 r. nad plażą na Stogach obserwowano licznie pojawiające się ♂♂ *Aeshna cyanea* (O.F. MÜLL.) i *A. mixta* LATR. oraz kilkanaście osobników (♂♂) *Sympetrum sanguineum* (O.F. MÜLL.), które latały pośród pasa wydm.

Piśmiennictwo

- BUCZYŃSKI P. 2005. Materiały do znajomości ważek (Odonata) Lubelszczyzny. Część III. Zbiory Katedry Zoologii i Hydrobiologii AR w Lublinie. Wiadomości Entomologiczne, 24 (4): 197-212.
- CORBET P.S. 1999. Dragonflies. Biology and ecology of Odonata. Harley Books, Colchester.
- LINDBERG H. 1948. Zur Kenntnis der Insektenfauna im Brackwasser des Balischen Meeres. Commentationes biologicae. Societas scientiarum fennica, 10 (9): 1-206.
- MIELEWCZYK S. 1970. Odonata i Heteroptera rezer-

watu Ptasi Raj koło Gdańska ze szczególnym uwzględnieniem słonawego jeziora. Fragmenta Faunistica, 15: 343-363.

- MIELEWCZYK S. 1971. Ważki (Odonata) Mierzei Helskiej. Polskie Pismo Entomologiczne, 41: 361-369.
- NOWACKI J. 1993. Hydrofizyka Zatoki. 5.1. Termika, zasolenie i gęstość wody. [w:] K. Korzeniowski (red.), Zatoka Pucka. Instytut Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk: 79-111.
- WIKTOR K. 1993. Biocenozy. 8.10. Makrozoobentos. [w:] K. Korzeniowski (red.), Zatoka Pucka. Instytut Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk: 442-453.
- ŻMUDZIŃSKI L. 1957. Zoobentos Zlewu Wiślanego. Prace Morskiego Instytutu Rybactwa, 9: 453-500



Sprawozdania i komunikaty (Reports and announcements)

25. coroczny zjazd Towarzystwa Odonatologów Niemieckojęzycznych (GdO), Essen (Niemcy), 17-19.03.2006

Paweł BUCZYŃSKI

25. annual meeting of the Society of German-Speaking Odonatologists (GdO), Essen (Germany), March 17-19, 2006. – Presentation of course and themes of symposium. Particular attention was paid to some speeches concerning ecology and protection of dragonflies.

Tegoroczny zjazd GdO odbył się w sercu Zagłębia Rury, w Essen. Wzięło w nim udział ok. 150 osób z 10 krajów: Austrii, Francji, Holandii, Belgii, Niemiec, Peru, Polski, Słowacji, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii i Włoch. Obradowano po niemiecku i angielsku. Zaprezentowano 23 referaty, trzy postery i dwa filmy. Obrad nie dzielono na sesje problemowe, ale układ referatów stworzył swojego rodzaju bloki tematyczne.

Jak zwykle zaczęło się od wystąpień o ważkach terenu, na którym miała miejsce konferencja – a więc o Essen (K.-J. Conze) i dolinie Rury (M. Schlüpmann i in.), okręgu Coeseld (E.G. Schmidt), Nadrenii Północnej-Westfalii (K.-J. Conze i N. Menke). Ukazały one w szerokim kontekście skład lokalnej fauny, jej zmiany i zagrożenia.

Dalej nastąpiły wystąpienia z zakresu paleontologii. W. Zessin omówił kopalną rodzinę Protomyrmeleontidae i jej powiązania ze współczesnymi ważkami. T. Brockhaus przedstawił stan wiedzy o

ważkach Środkowych Niemiec w czasie zlodowacenia Wisły i zaproponował kierunki dalszych badań tej problematyki.

Następnie odbyła się krótka sesja posterowa, z plakatami o: ważkach w pokarmie żołąny (P. Buczyński, P. Stachyra); priorytetowych gatunkach ważek w Czechach i na Słowacji (E. Bulanková, A. Dolný); tropikalnej rodzinie Dictyrididae (S.V. Ober, E.-G. Burmeister).

Kolejne referaty dotyczyły behawioru i ekologii ważek. K. Koch omówiła zależności wielkości i kształtu jaj od sposobu zachowania imagines podczas owipozycji. H. Wildermuth przedstawił, jak terytoria samców *Somatochlora metallica* przesuwają się w ciągu sezonu z łądu nad wodę, po czym wskazał zmiany temperatury powietrza jako przyczynę tego ciekawego zjawiska. K. Baumann i M. Aletsee omówili ekologię i zoogeografię *Somatochlora alpestris* (pierwszy referat) i *S. arctica* (o boje prelegenci). W dobrym skądinąd referacie M. Aletsee razilo oparcie analiz dysjunkcji *S. arctica* i stawianie na tej podstawie hipotez o postglacjalnym zasiedlaniu Europy, na monografii ASKEW (2004) – wyjątkowo źle przedstawiającej rozmieszczenie gatunku w dawnych „demoludach”, czyli na obszarze kluczowym dla takich rozważań. To

nie pierwszy przypadek, gdy widzę bezkrytyczne powielanie błędnych danych zasięgowych z tej książki. Może czas na jej krytyczną recenzję w jakimś czasopiśmie o międzynarodowym zasięgu?

Z dużym zainteresowaniem przyjęto referat S. Hardersena o zastosowaniu telemetrii w badaniach ważek. Przedstawił on system radaru harmonicznego (harmonic radar); mocowana na ciele zwierzęcia antena jest pasywna i nie wymaga zasilania, stąd waży tylko 0,025 g. Umożliwia ona lokalizację z odległości do 90 m. Koszt anteny wynosi poniżej 1 euro, drogi jest jedynie radar. Autor demonstrował zalety systemu na przykładzie badań nad miejscami pobytu dorosłych *Libellula fulva* podczas dojrzwania po przeobrażeniu.

Kolejne wystąpienia dotyczyły: metapopulacji *Sympetrum pedemontanum* (K. i E. Westermanno- wie), pionowego rozmieszczenia Aeshnidae w peruwiańskich Andach (J. Hoffmann) i wybranych zagadnień behawioru rozrodczego południowoazjatyckich Chlorocyphidae (A. Günther). Jak zwykle duże wrażenie zrobił referat K. Westermanna, badacza pomysłowego i ogromnie dokładnego. J. Hoffman, po równie dobrym wystąpieniu, złożył ciekawą propozycję: poszukiwani są współpracownicy do badań w Andach, np. w ramach urlopu. Takie osoby mają pokryte koszty pobytu, muszą na swój koszt jedynie dojechać do Peru.

Na tym zakończył się pierwszy dzień obrad. Po walnym zgromadzeniu członków GdO przenieśliśmy się do Cafe Kokerei. To miejsce dobrze oddaje charakter Zagłębia Rury, podobnego do naszego Śląska. Kawiarnię urządzono w budynkach nieczynnej kopalni, stąd specyficzny, postindustrialny urok – wejście jak do bunkra, gołe betonowe ściany, na nich rozmaite rury i przewody, za szybą urzędzenia górnicze. Oprócz odbywających się przy winie i piwie, gorących dyskusji na tematy ważkowe (i nie tylko), mieliśmy okazję obejrzeć dwa doskonale filmy H. Kuhrmanna o ważkach wód bieżących, głównie szklarnikach. Miało to aspekty nie tylko estetyczne i naukowe: jako że w Essen było niemal równie zimno jak na wschodzie Polski, w pomieszczeniu z ekranem panowała temperatura 12 °C. Tak więc następnego dnia znacząco wzrosła liczba osób kaszlących i kichających.

Drugi dzień obrad rozpoczęło mocne uderzenie – referat D.J. Thompsona o strukturze populacji *Coenagrion mercuriale* w Wielkiej Brytanii. Wyniki badań opartych na znakowaniu imagines (ponad 10.000 osobników!, prace z udziałem 60 wolontariuszy) i wielu analizach DNA, wskazują na powiązania między populacjami, „erodowanie” różnorodności genetycznej w brzeżnych populacjach i nie-

bezpieczeństwo zaniku części z nich. Był to pokaz, jak przydatne są nowoczesne metody badawcze. I, niestety, jak drogie: w polskich warunkach takie badania są trudne do pomyślenia.

Po D.J. Thompsonie wystąpiła K. Röhr, omawiając ekologię *C. mercuriale* w Nadrenii-Westfalii. Po niej – W. Zimmermann, z prezentacją atlasu rozmieszczenia ważek w Turynii. Po tym referacie ówże atlas, sprzedawany na sali obrad, rozszedł się jak przysłowiowe ciepłe bułeczki.

W dalszej kolejności przedstawiano dane o ważkach wód bieżących.

J.-P. Boudot omówił występowanie *Oxygastra curtisii*, tradycyjnie uważanej za gatunek czystolubny, w rzekach północno-wschodniej Francji na tle danych o jakości wody. Wyniki okazały się podobne jak w nowszych badaniach Gomphidae, także w Polsce: *O. curtisii* dobrze znosi zarówno deficyty tlenowe (rozwój przy <3 mg/l O₂), jak i stosunkowo duże (choć oczywiście nie skrajne) stężenia wielu zanieczyszczeń. Tak więc przyczyn regresu gatunku należy szukać gdzie indziej, niż w zanieczyszczeniu wód.

R. Osterwalder przedstawił działania prowadzone na rzecz odbudowy naturalnych siedlisk rzecznych w kantonie Aargau (Szwajcaria). Po renaturyzacji części brzegów rzek i wybudowaniu sztucznych odnóg, nowe siedliska zostały bardzo szybko zasiedlone przez Gomphidae (dryf?), osiągające w nich wysokie liczebności.

I. Hiekel ukazała zagrożenia *Ophiogomphus cecilia* w Szpewie na terenie Brandenburgii i podejmowane działania ochronne.

W kolejnym referacie J. Ott przedstawił zmiany, jakie nastąpiły w ostatnich, ciepłych i suchych latach, w rezerwacie biosfery „Pfälzerwald”. Był to interesujący przyczynek do dyskusji nad wpływem zmian klimatu na lokalne zgrupowania ważek. W tym przypadku, wskutek wysychania siedlisk nastąpił zanik lub osłabienie populacji szeregu gatunków (*Coenagrion hastulatum*, *Aeshna juncea*, *Somatochlora arctica*, *Leucorrhinia dubia*), co skutkuje rujną wielu prowadzonych już długie lata programów ochronnych.

Niezmiernie interesujące było wystąpienie R. Buchwalda. Omówił on znaczenie i metody analizy roślinności podczas badań nad ważkami. Jest to forpoczta większej publikacji na ten temat, na którą czekam z dużą niecierpliwością.

Jako ostatni wystąpili H. Hunger i F.-J. Schiel, z omówieniem nowej Czerwonej listy ważek Badenii-Wirtembergii. Była to okazja do zapoznania się z nowymi, ścisłymi i bardziej niż wcześniejsze obiektywnymi kryteriami zagrożeń, jakie wprowa-

dził Bundesamt für Naturschutz, i ich praktycznym zastosowaniem.

I tak oto, po dwóch dniach intensywnych obrad, rozstaliśmy się. Następne spotkanie – w Dreźnie w marcu roku 2007, w gościnie u Thomasa

Brockhausa.

Piśmiennictwo

ASKEW R.R. 2004. The dragonflies of Europe (revised edition). Harley Books, Colchester.



Literatura i recenzje (*Literature and reviews*)

„Świtezianka” – zakazany biuletyn

Grzegorz TOŃCZYK

„Świtezianka” – a foribben newsletter. – Short story of the trial of origins of bulletin called „Świtezianka”. The bulletin was about to be published in the middle of the 80s. It was the initiative of doctor Stefan Mielewczyk. However, the bulletin „Świtezianka” was never published due to the objection of comunistic authorities of the then Poland.

W tekście wstępnym do pierwszego numeru „Odonatrixa” Paweł Buczyński w jednym z akapitów wspominał – pisząc o powodach powstania biuletynu Sekcji Odonatologicznej PTE – o wcześniejszych próbach stworzenia polskiego biuletynu odonatologicznego, który miał nosić tytuł „Świtezianka” (BUCZYŃSKI 2005). Historię tej inicjatywy sprzed ponad 20 lat miał nam przybliżyć na łamach „Odonatrixa” dr Stefan Mielewczyk. Planów tych jednak nie zdążył zrealizować. W niniejszej notce postaram się przybliżyć okoliczności, w jakich podjęto próbę powołania do życia biuletynu w latach 80-tych XX wieku. Opieram się na zasłyszanych od dr. Mielewczyka informacjach oraz na fragmentach dokumentacji, jaka szczęśliwym zbiegiem okoliczności dostała się w moje ręce.

Jednak zanim przejdę do przedstawienia informacji dotyczących „Świtezianki”, chciałbym zwrócić uwagę na kilka faktów, które wiążą się bezpośrednio z tą historią. Pierwszy z nich to pojawienie się w tym okresie kilku działających na terenie kraju odonologów, którymi obok dr. Stefana Mielewczyka byli dr Józef Musiał i dr Andrzej Łabędzki, czyli potencjalny trzon autorów tekstów do biuletynu. Drugi to poparcie tej inicjatywy przez dynamicznie wówczas rozwijające się Societas Internationalis Odonatologica, której to organizacji dr Mielewczyk był członkiem założycielem. Trzeci to ówczesny charakter ustroju politycznego Polski, czyli Polska Republika Ludowa, której jednym z wyrazów „dbałości o społeczeństwo” – jak się okazuje także w sferze publikacji naukowych był Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk.

Czwarty fakt, to sam inicjator „Świtezianki” – dr Mielewczyk, nie był „wielbicielem” PRL-u a co za tym idzie nie był także „ulubieńcem” socjalistycznych organów państwa, o czym sam wzmiankuje w swoim życiorysie (MIELEWCZYK 2006).

Pomysł stworzenia biuletynu formalnie powstał w roku 1985, wtedy to poczynione zostały pierwsze kroki zmierzające do jego powołania. W jednym z listów, który otrzymałem (z 13 stycznia 1998 roku), dr Mielewczyk pisał o tej sprawie następująco: „Biuletyn miał nosić nazwę „Świtezianka”. Te nazwę uzgodniłem na początku września 1985 roku z prof. B. Kiautą”. Jak widać biuletyn był pomysłem poważnym, którego powstanie konsultowano z władzami Societas Internationalis Odonatologica. Według słów pomysłodawcy miał stać się pismem międzynarodowym, w którym publikowano by teksty różnej rangi, od poważnych artykułów naukowych, poprzez notatki do ogłoszeń i recenzji. „Świtezianka” miała być wydawana w Polsce przez Zakład Biologii Rolnej i Leśnej Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Wniosek w tej sprawie został złożony 6 stycznia 1987 roku i w gruncie rzeczy sprawa polskiego biuletynu poświęconego ważkom na tym się zakończyła. Odpowiedź na wniosek dr. Mielewczyka przyszła bardzo szybko, po 20 dniach tj. 26 stycznia 1987 roku. Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk nie wyraził zgody na wydawanie biuletynu. Co ciekawe, z odpowiedzi tego organu państwowego wynika, że „Świtezianka” nie uzyskała pozytywnej opinii Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych Polskiej Akademii Nauk – jej treść przedstawiono na zamieszczonej na następnej stronie Ryc. 1.

Historię biuletynu dr Mielewczyk w liście z 13 stycznia 1998 roku komentował następująco: „Świtezianka” się nie ukazała a już stała się wrogiem socjalizmu. Zostałem więc ukarany”. Co można do tego dodać? Chyba tylko to, że pozanaukowe względy pozbawiły nas fachowego pisma, które udało się powołać do życia dopiero w roku 2005.

ISSN 1733-8239

Odonatrix

Biuletyn Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego
Bulletin of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society

Rok 2, numer 2 (lipiec 2006)



Polskie Towarzystwo Entomologiczne – Sekcja Odonatologiczna
Zakład Zoologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie